

Rengiamės Mykolo Kleopo Oginskio 250-osioms gimimo metinėms

*Kunigaikščio Mykolo Kleopo
Oginskio „Atsiminimų“ I tomas
lietuvių kalba ir jo leidybos
atradimai*

Danutė MUKIENĖ

2015 m. minėsime kompozitoriaus, valstybės ir politikos veikėjo Mykolo Kleopo Oginskio (1768–1833 m.) 250-ąsias gimimo metines. 2005 m. Rietavo kunigaikščių Oginskių kultūros istorijos muziejus, bendradarbiaudamas su buvusiam Plungės kunigaikščių Oginskių dvaro ansamblyje veikiančio Žemaičių dailės muziejaus kolektyvu, Regionų kultūrinių iniciatyvų centru, Lietuvos istorijos institutu, Zalesės (Baltarusija) M. K. Oginskio muziejaus darbuotojais, parengė tarptautinę pasirengimo M. K. Oginskio jubiliejui programą.

Įgyvendinant programą Žemaitijoje 2006 m. pradėti rengti tarptautiniai Mykolo Oginskio muzikos festivaliai. Nuo 2005 m. Rietavo muziejuje surengtos trys mokslinės konferencijos „Kunigaikščių Oginskių politinė, kultūrinė veikla: praeities refleksijos, ateities perspektyvos“. Tais pačiais metais trijų

Mykolo Kleopo Oginskio (1768–1833 m.) portretas.
1805–1806 m. Dailininkas François Xavier Fabre (1766–1837 m.).
Drobė, aliejus

Preparations for 250 Anniversary of Michal Kleofas Oginski
Memoirs Volume I by Michal Kleofas Oginski in Lithuanian
and Discoveries under its Publishing Process
Danutė MUKIENĖ

In 2015 we will celebrate the 250 anniversary of the composer, statesman and politician Michal Kleofas Oginski. The publishing programme is a separate component of the anniversary preparations programme. The Center of Regional Cultural Initiatives is the most active in this programme implementation. In summer 2007 this organization published the Lithuanian version of Memoirs Volume I by Michal Kleofas Oginski.

The Memoirs consist of 4 Volumes in French, published in Paris in 1826–1827. This translation into the Lithuanian language is the first in Lithuania. The first volume was issued this year. This publication was sponsored by the Ministry of Culture, the Commission of Lithuanistic Traditions and Heritage Preservation. When preparing the volume for publishing Vilnius University historian Dr. Vydas Dolinskis was regularly consulted.

The article provides a picturesque depiction of Michal Kleofas Oginski's personality and his life, the initial intentions of the publishers, how they were realized, new facts about archive materials of Vilnius University Manuscript Department having clarified during preparations for publishing this book and how they amended some plans of the working party.

ekspedicijų, kuriose dalyvavo Oginskių giminės istorijos ir kultūrinio paveldo tyrinėtojai, nariai keliavo po Lietuvą, Latviją ir Baltarusiją, fiksuodami Oginskių kultūrinį paveldą ir aiškindamiesi, kokios galimybės Oginskių gyventose vietovėse išplėtoti mokslinį-tiriamąjį darbą.

► Atskirą pasirengimo jubiliejui programos dalį sudaro leidybos programa. Ją įgyvendinant daugiausia dirba Regionų kultūrinių iniciatyvų centras (RKIC). RKIC išleido Mykolo Kleopo Oginskio „Atsiminimų“ I tomą lietuvių kalba (iš prancūzų kalbos vertė Virginijus Baranauskas). Knyga (4 tomai) parašyta prancūzų kalba ir 1826–1827 m. išleista Paryžiuje. Šis vertimas į lietuvių kalbą – pirmasis Lietuvoje.

Knygos autorius – kunigaikštis Mykolas Kleopas Oginskis – buvo spalvinga asmenybė. Šiandien jis daugiausia žinomas kaip kompozitorius, polonezo „Atsisveikinimas su Tėvyne“, populiarumo neprarandančių mazurkų, valsų, maršų, 1799 m. sukurtos operos „Zelida ir Valkūras, arba Bonapartas Kaire“, 1828 m. išleistos knygos „Laiškai apie muziką“, 1826–1827 m. paskelbtų keturių tomų „Atsiminimų“ autorius. Rašė ir eiles. M. K. Oginskis buvo ir valstybės bei politikos veikėjas (diplomatas, LDK iždininkas, vienas iš 1794 m. sukilimo vadovų Lietuvoje).

► M. K. Oginskis gimė 1765 m. rugsėjo 25 d. netoli Varšuvos (tėvų dvare Guzove), mirė 1833 m. spalio 15 d. Florencijoje. Jo tėvas – Ašmenos seniūnas, Lietuvos didysis kancleris, Trakų vaivada ir kaštelionas Andrius Oginskis (1739–1787 m.), motina – Paula Paulina Šembek (1750–1797 m.).

► Pirmasis Mykolo Kleopo mokytojas ir talentų ugdytojas buvo prancūzų pedagogas Jean Rolay. Vaikystėje išryškėjo Mykolo Kleopo gabumai muzikai. Daug dirbdamas jis padarė pažangą ir pats ėmė muzikuoti, kurti. Vėliau jį muzikos pagrindų ir pianinu groti mokė dvaro muzikas Józefas Kozłowski (1757–1831 m.), smuiku – Giovanni's Batista Vioti's (1755–1824 m.). Jis nebuvo profesionalus muzikantas, tačiau kūrė muziką, atlikdavo ją, spausdindavo.

► Renkantis gyvenimo kelią M. K. Oginskiui didelę įtaką padarė jo giminaitis – Vilniaus vaivada (1764–1768 m.), LDK didysis etmonas (1768–1793 m.), poetas, dailininkas, muzikas, knygų leidėjas Mykolas Kazimieras Oginskis (1730–1800 m.).

► M. K. Oginskis politinę ir diplomatinę karjerą pradėjo sulaukęs dvidešimt vienerių – 1786 m. Pirmiausia pagarsėjo tuo, kad dalyvavo Ketverių metų seimo (1788–1792 m.) darbe. Už nuopelnus valstybei 1788 m. jam įteiktas Šv. Stanislovo ordinas, 1790 m. – Baltojo Erelio ordinas.

► Daugelis istorikų pažymi, kad dažnai M. K. Oginskio politinius veiksmus lemdavo ne tik meilė tėvynei, bet ir atsakomybė už jam

priklausančius dvarus, ten gyvenančius žmones, gimines, draugus ir pažįstamus (tai liudija ir M. K. Oginskio „Atsiminimai“). Šios aplinkybės lėmė ir tai, kad 1793 m., po antrojo Žečpospolitos padalijimo, jis tapo LDK iždininku ir šias pareigas ėjo 1793–1794 m.

► 1794 m. M. K. Oginskis dalyvavo Tado Kosciuškos vadovaujama sukilime, buvo išrinktas Lietuvos tautinės aukščiausiosios tarybos nariu (taryba veikė 1794 m. balandžio–birželio mėn.), vadovavo Ukmergės, Švenčionių, Breslaujos apskričių sukilėliams, dalyvavo mūšiuose prie Valaziūno, Ivenčiaus, Vyšniavo. Jis organizavo kavalerijos divizioną, vadovavo šaulių būriui, kurį buvo apginklavęs iš savo lėšų. Vilniuje, Oginskiams priklausiusiuose Slušų rūmuose (juos M. K. Oginskis paveldėjo 1800 m., nuo 1803 m. rūmai priklausė Vilniaus miesto magistrato tarėjui Domininkui Čaikovskiui), veikė sukilėlių štabas, o rūmų teritorijoje – sviedinių liejykla. Po sukilimo ir III Lietuvos ir Lenkijos padalijimo Lietuvai praradus nepriklausomybę, M. K. Oginskis, prisidengęs svetima pavarde, pasitraukė iš Lietuvos. Spėjama, kad kaip tik tuo laiku (1794 m.) ir buvo sukurtas garsusis jo polonezas „Atsisveikinimas su tėvyne“.

► Gyvendamas užsienyje M. K. Oginskis laiškų kreipėsi į Napoleoną, prašydamas padėti Lietuvai ir Lenkijai atgauti savarankiškumą, tačiau, Napoleono nuomone, nors Lietuva ir Lenkija neteisėtai atsidūrė Rusijos valdžioje, ji pati ginklu turi atsikovoti teises.

► 1802 m. caras Aleksandras I atleido M. K. Oginskiui už nusizengimus rusų valdžiai, leido sugrįžti į Lietuvą ir toliau valdyti Rietavo seniūniją. Tais pačiais metais M. K. Oginskis buvo išrinktas Vilniaus universiteto garbės nariu.

► M. K. Oginskis buvo paveldėjęs dėdės – LDK karinio ir politinio veikėjo Pranciškaus Ksavero Oginskio (1742–1814 m.) dvarą Zalesėje (Baltarusija), taip pat senelio – LDK karinio ir politinio veikėjo Tado Pranciškaus Oginskio dvarą Rietave. Rietavo seniūniją 1814 m. M. K. Oginskis iš valstybės nusipirko už 277 600 rublių. Taip Rietavas tapo privačiu Oginskių šeimos dvaru, o greitai – ir svarbiausia jų rezidencija Lietuvoje.

► 1802 m. grįžęs iš užsienio, iš pradžių M. K. Oginskis gyveno Zalesėje, netoli Smurgainių (Baltarusija). Čia jis sukūrė daug romansų ir pjesių fortepionui, pradėjo rašyti „Atsiminimus“ ir muzikines esė „Laiškai apie muziką“. Zalesėje M. K. Oginskis nemažai laiko praleisdavo bendraudamas su ispanų smuikininku Escudero, dainininku Palliani'u, su buvusiu muzikos mokytoju Józefu Kozłowskiu. Tais metais jis lankydavosi ir Rietave. 1808 m. Rietave buvo surengtos jo sūnaus Irenėjaus vardynos. Būtent Irenėjus išpuoselėjo Rietavą, o vėliau čia ir Plungėje jo darbus pratęsė sūnūs – Bogdanas ir Mykolas.

► 1810 m. M. K. Oginskis buvo paskirtas caro slaptuoju patarėju. Vienu metu jis buvo tapęs ir prorusiškos Lietuvos politikos šali-

M. K. Oginskio 1826–1827 m. išleistų „Atsiminimų“ I tomo papildymų fragmentas

ninku. Prieš prasidedant Rusijos karui su Napoleonu, M. K. Oginskis buvo sumanęs atkurti LDK kaip autonominę Rusijos imperijos dalį, tačiau to jam įgyvendinti nepavyko, nes caras, iš pradžių lyg ir pritaręs jo sumanymui ir paskyręs M. K. Oginskį Lietuvos senatoriumi, vėliau, pasikeitus politinei situacijai, neturėjo laiko, o gal ir nenorėjo užsiimti Lietuvos reikalais.

► M. K. Oginskis buvo vedęs du kartus: 1789 m. jo žmona tapo Izabelė Lasocka (1764–1852 m.), su kuria jis turėjo du sūnus – Tada (1798–1844 m.) ir Pranciškų Ksaverą (1801–1837 m.).

► 1802 m. M. K. Oginskis santuoką su Izabele Lasocka nutraukė ir vedė iš Venecijos kilusią Žemaitijos didiką Kajetono Nagurskio iš Kurtuvėnų našlę, dainininkę Mariją de Neri. Su ja M. K. Oginskis susilaukė trijų dukterų – Amelijos (1803–1858 m.), Emos (1810–1871 m.), Idos (1813–? m.) – ir sūnaus Irenėjaus Kleopo (1808–1863 m.).

► Po 1815 m. įvykusio Tautų kongreso M. K. Oginskis prarado viltį, kad bus atkurta Lietuvos valstybė. Jis apsisprendė gyventi užsienyje. Apie 1822 m. dvarus užrašė žmonai ir vaikams, išvyko į Italiją, kur įsikūrė 1823 m. Paskutinius vienuolika metų M. K. Oginskis gyveno Florencijoje. Čia jį 1829 m. aplankė poetas Adomas Mickevičius ir jo draugas Antonijus Odincovas. Mirė M. K. Oginskis 1833 m. Florencijoje. Iš pradžių kompozitorius buvo palaidotas netoli vienuolyno esančiose kapinėse. Po kurio laiko jo palaikai buvo perkelti į Šv. Kryžiaus baziliką, kurioje jam pastatytas balto marmuro paminklas. Minėta bazilika – iškilų valstybės, politikos, meno, mokslo veikėjų (Dante's, Michelangelo, G. Rossini'o, G. Niccolini'o, Galilei'aus ir daugelio kitų) amžino poilsio vieta.

► 2006 m. baltarusių kultūros veikėjų iniciatyva atminimo lenta paženklintas namas Florencijoje, kuriame 1823–1833 m. gyveno M. K. Oginskis (lentos autorius – baltarusių skulptorius V. Januškevičius, kuris yra sukūręs ir M. K. Oginskio paminklą Maladečinoje (Baltarusija)).

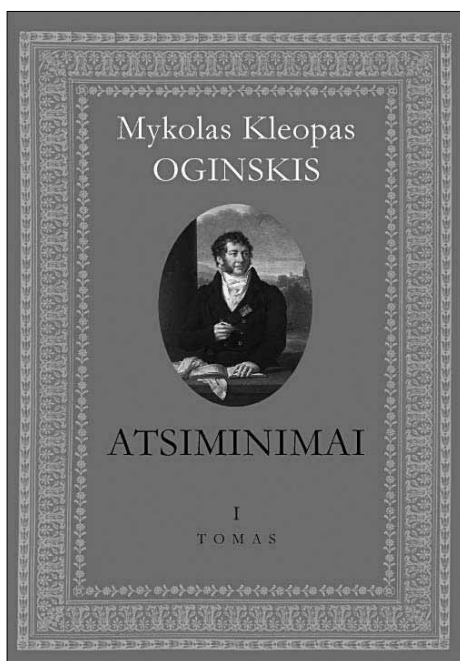
► Mykolo Kleopo Oginskio „Atsiminimai“ (4 tomai), kurie apima 1788–1815 m. laikotarpį, buvo parašyti prancūzų kalba ir 1826–1827 m. išleisti Paryžiuje. Vėliau visi keturi tomai buvo išversti į lenkų kalbą ir 1870–1871 m. išleisti Poznanėje (Lenkija).

► Į lietuvių kalbą M. K. Oginskio „Atsiminimai“ iki šiol nėra išversti. Šio darbo 2006 m. ėmėsi Virginijus Baranauskas, kuris pastaraisiais metais, bendradarbiaudamas su „Žemaičių žemės“ žurnalo leidėjais, iš prancūzų kalbos į lietuvių išvertė dvi pirmosios istorinės Lietuvos rašytojos moters Sofijos Tyzenhauzaitės knygas – „Reminiscencijos“ ir „Halina Oginskytė“.

► M. K. Oginskio „Atsiminimus“ išversti į lietuvių kalbą sumanyta 2005 m., kai buvo kuriama tarptautinė pasirengimo M. K. Oginskio 250-osioms gimimo metinėms programa, į kurią jau įsitraukė gausus būrys Lietuvos, Lenkijos, Baltarusijos kultūros, mokslo veikėjų ir institucijų, Regionų kultūrinių iniciatyvų centras („Žemaičių žemės“ žurnalo redakcija).

► Rengdamiesi leisti M. K. Oginskio „Atsiminimus“ lietuvių kalba, pasidomėjome, kiek pagrindinėse Lietuvos bibliotekose (Vilniaus universiteto, Mokslų akademijos, Nacionalinėje Martyno Mažvydo ir kt.) yra prancūzų ir lenkų kalbomis išleistų M. K. Oginskio „Atsiminimų“ komplektų. Kai kuriose suradome jų po keletą. Taigi galimybę šią knygą skaityti užsienio kalbomis šiandien Lietuvoje turi nedaug žmonių. Periferijos bibliotekos šiomis knygomis pasigirti negali.

► Vienas įdomiausių prancūzų kalba išleistų komplektų („Mémoires de Michel Oginski“) saugomas Vilniaus universiteto Rankraščių skyriuje (VUB F1-D 170–173). Jį universitetui perdavė P. Gadosas. Stebina šį komplektą sudaranti gausybė ranka rašytų tekstų (šito nėra kitose Lietuvos bibliotekose esančiose „Atsiminimų“ knygose). Leidinys įrištas taip: viename puslapyje – spaustuveje išspausdintas tekstas, kitame – rašytas ranka, knygos pradžioje – rankraštinė faksimilė, prasidedanti žodžiais: „Me Biographie deperis non enfance gusgu'en 1788, épogue ou commenemt ner Mémoires (...)“.

2007 m. lietuvių kalba išleisto Mykolo Kleopo Oginskio „Atsiminimų“ I tomo viršelis

► Išsamesnio knygos aprašo bibliotekoje nėra, tad iš pradžių manyta, kad greta spausdintinio knygos teksto pateiktas išlikęs atitinkamas knygos teksto rankraštis, o visas komplektas įrištas po „Atsiminimų“ išspausdinimo.

► Šiomet, baigus parengti spausdinti pirmąjį M. K. Oginskio „Atsiminimų“ tomą, kurį sudaro keturios knygos (vertimą iš prancūzų į lietuvių kalbą), vėl buvo prisimintas Vilniaus universiteto Rankraščių skyriuje esantis knygos komplektas. Tada sumanyta išleisti knygą taip, kaip ji įrišta Vilniaus universiteto Rankraščių skyriuje esančiame komplekte – greta spausdinto teksto pateikti rankraštinio teksto faksimilę. Tačiau, gavus šioje knygoje įrištų pirmųjų rankraštinių puslapių kopijas ir jas išvertus į lietuvių kalbą, paaiškėjo, kad tie ranka rašyti tekstai nėra M. K. Oginskio rankraštis, ir tai ne rankraštis 1826–1827 m. išspausdintų „Atsiminimų“ teksto variantas. Knygos pradžioje pateiktame ranka rašytame priešlapyje M. K. Oginskis aiškino, koks yra tų ranka rašytų tekstų turinys ir kaip jie atsirado. Autorius rašo (pateikiame viso paaiškinamojo teksto vertimą į lietuvių kalbą):

► „Atsiminimai“ bus po mano mirties perduoti žmonai ir visiems laikams liks šeimos archyvuose. Juos perskaityti galės tik mano vaikai ir keletas artimų draugų. Ten sudėjau visus faktus, kurių nepanorau išspausdinti savo „Atsiminimuose“, kad jie nebūtų pernelyg didelės apimties. Šiame egzemplioriuje bus patikslinta mano biografija iki 1788 m. ir ypač to laikotarpio mano asmeninio gyvenimo detalės. Ten aprašiau daug istorinių įvykių, kurie iki šiol nebuvo žinomi, nors ir labai svarbūs, tačiau nenorėjau jų spausdinti, kol esu gyvas, daug labai svarbių laišku apie įvairius dalykus, daug linksmų ir nežinomų detalių, susijusių su įžymiais žmonėmis, kuriuos paminėjau savo „Atsiminimuose“.

► Kadangi mano regėjimas labai nusilpęs, tad sunku dirbti, ypač pastaruosius penkerius metus, kai gyvenu Florencijoje, negalėjau